

ПЕНЧО СИМОВ
ПРОЧУВСТВЕН ХИМН ЗА
ЖИВОТА

chitanka.info

„С течение на времето онези, които ще го опознаят единствено по творбите му, ще го обикнат заради вечния любовен химн, с който той възпя живота.“ Тези думи на Емил Зола, казани в надгробното му слово за Ги дьо Мопасан, ни напомнят две особено важни черти, на Мопасановото творчество: всеобхватност и вълнуваща жизнена енергия. Един прочувствен химн за живота в цялата му пълнота — така навярно би изглеждала най-кратката характеристика на това огромно писателско дело. С невероятното си разнообразие и с титаничните си размери то прилича на „Човешката комедия“ от Балзак. Но докато работата на великия романист ни внушава представата за постройка от грамадни гранитни късове, създаденото от Мопасан по-скоро би наподобило мозайка от безброй разноцветни детайли, всеки от които е обработен като скъпоценен камък, свети със свой, неповторим блясък и притежава потайна, само нему присъща магична сила.

Ала мисълта за шлифовката на скъпоценните камъни би могла да отклони вниманието ни от най-характерното за Мопасан, въпреки че той навлиза, във френската литература като предан почитател и усърден ученик на най-придирчивия измежду големите стилисти — Гюстав Флобер. Защото Мопасан — като всеки значителен творец — използва уроците на майстора дотолкова, доколкото биха му позволили да разгърне най-пълно своята собствена индивидуалност. Той се възхищава от формалното съвършенство и се стреми към него, но само като към средство за постигането на една по-висша цел. За всяко негово произведение важат собствените му думи, според които то трябва да има своя художествена логика и в съответствие с нея да се изгражда „с помощта на такива изкусни и незабележими похвати и с такава външна простота, че да не могат да бъдат открити замисълът и намеренията на автора.“ Писателят се доближава до съвършенство на формата, без това да бие на очи, неговата проза в най-висша степен отговаря на Бюфоновото изискване към стила — да бъде като прозрачен лак върху смисловото съдържание на текста.

Мопасан е един от безспорните първомайстори на своята родна реч. С основание Анатол Франс посочва, че той пише на „истински френски език — сочен, прост, неподправен, в пълния смисъл на думата народен“. Самият Мопасан подчертава: „Френският език е като чиста вода, която маниерните писатели не можаха и никога няма да могат да

размътят. Всяко столетие е хвърляло в това бистро течение своите моди, своите претенциозни архаизми и своите предвзетости, обаче нищо не е оставало от тези напразни опити, от тези безсилни напъни. Този език е по същината си ясен, логичен и енергичен. Той не се оставя да бъде отслабен, помрачен или изопачен.“ Но и езиковата чистота, също както стилового изящество са само средства, с помощта на които Мопасан изгражда една цяла вселена — по образ и подобие на широкия свят, който го заобикаля.

Сред пъстрото многообразие на това дело се срещат творби, посветени на всякакви теми, тъй че „селските“ разкази на Мопасан са само един от множеството тематични дялове, на които може — макар и съвсем условно — да се разчлени литературното му наследство. Този дял обаче е твърде интересен, защото е свързан с дълбокото му чувство на принадлежност към родната Нормандия. Той съдържа нещо повече от неповторима галерия с образи на селяни, майсторски нарисувани пейзажи и неизчерпаемо богатство от житейски събития. Към всичко това се добавя неосъзнатият докрай, но властен зов на земята и хората, сред които авторът се е родил и израсъл, добавя се едва доловима интимност, някакво интуитивно вникване в най-съкровения тайни на природни картини и човешки души, тъй че всички достойнства на Мопасановата проза тук са подкрепени от достоверността на автобиографичното загатване и облъхнати от леката носталгия към спомените от детството.

В една народна песен от този край се твърди, че, „няма по-красива от моята Нормандия — страната, която ми е дала живот“. Мопасан е твърде далеч от подобни увлечения. Но в замяна на това успява да пресъздаде нормандската природа тъй сполучливо, че читателят я възприема като жива, добива усещането, че се вглежда в нейните хоризонти и че вдишва нейния въздух. Особено място ѝ е отредено в разказите с ловна тематика. В тях и горите, и полята тъй оживяват, че тяхната буйна жизненост разбужда прастария мъжки ловен нагон и възкресява отдавнашни ловни традиции. Само няколко реда са достатъчни на талантливия творец, за да ни накара, да почувствуваме прелестта на някой пейзаж, да се задъхваме от тягостна средлятна мараня или да зъзнем сред вихрите на снежна фъртуна. По този начин прочитът на тези разкази — наред с всичко останало — е и

като вълшебно пътуване, отвеждащо до най-северните брегове на Франция.

Обаче и най-великолепните природни картини отстъпват пред живостта и достоверността на човешките образи в Мопасановото творчество. Едва ли друг френски писател е успял да пресъздаде тъй сполучливо типа на нормандския селянин. Мъже и жени, стари и млади, бедни и богати, простички труженици и своенравни чудаци — пред нас е богатата колекция от характери и съдби, която ни позволява да опознаем обитателите на тази интересна френска област. При разкриването на човешките души писателят е в своята стихия. Неговите разкази биха могли да послужат като ценно помагало за изучаване на човешката психология изобщо и на нормандската народопсихология в частност. Разбира се, че основна предпоставка за дълбокото вникване в характера на нормандеца е онази изключителна и учудваща способност на Мопасан „да вижда“, която е била забелязана най-напред от Флобер и която е най-важното условие за създаването на цялото му творчество. Но има и нещо друго — онова, което е накарало неговия съвременник Жорж дьо Порто-Риш да напише, че „Мопасан прилича на своите селяни. Като тях той ми изглежда едновременно мизантроп и шегаджия, кротък и лукав, разпуснат и неволно склонен към идеализъм“. Писателят извънредно точно и ясно вижда всичко у хората, които наблюдава, но той се домогва до нещо повече от успешното им изобразяване. Той изстрадва заедно с тях злощастната им съдба. Трагедията на дребния човек, на измъчения селски труженик се изживява от автора не във вид на съчувствие, а като собствена печална участ, предопределена от всевластието на парите в едно общество с опустошена нравственост.

Важно място в творчеството на този велик разказвач заемат творбите, вдъхновени от френско-пруската война. Времето на тежките изпитания е пробен камък за душевната сила на хората. Без да се поддава на евтино патриотарство, Мопасан успява да ни убеди в съществуването на редица човешки добродетели, свързани с любовта и предаността към родината.

Със своя проникновен реализъм и ярка изобразителна сила „селските“ разкази на Мопасан съчетават редица от най-характерните черти на цялото му творчество: критично отношение към буржоазната действителност, трезво разбиране на обществените отношения,

острота на социалния анализ, преклонение пред природата, утвърждаване на силата и красотата на човешката любов. Те са прекрасен пример за майсторството, достигнато от автора в избрания от него жанр. Ученик на Флобер, последовател на Тургенев (с когото също го свързвала трайна дружба), съратник на Зола и Доде, Ги дьо Мопасан издига разказа до първостепенен литературен жанр и го превръща в средство за дръзко и задълбочено опознаване на живота. Съвсем не е случаен фактът, че много от книгите му са превеждани на руски през следващата година подир издаването им във Франция, а някои са били отпечатани на руски още в същата година, в която са се появили за пръв път на френски. Също както не е случайно, че Мопасан е един от най-популярните чуждестранни писатели в Съветския съюз.

Литературната критика неведнъж е изразявала своето учудване, че в същото време, в което френският роман е изживял небивал разцвет, разказът е имал далеч по-скромни успехи. Подобни констатации се правят и днес — във Франция сред новоизлезлите книги на един сборник с разкази се падат десетки и десетки романи. Не липсват и прибързани изводи и отчайващи прогнози за бъдещето на този жанр. Но за щастие творчеството на Мопасан е налице, за да опровергае опасенията на песимистите. Той е един от авторите, които винаги ще напомнят, че разказваческото умение всякога може да изненада с неподозирани постижения и че възможностите за нови завоевания в тази област са неизчерпаеми като самия живот.

Пенчо Симов
Юни 1982 година

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.